

2017-05-09

YTTRANDE
Dnr B2016-246

Bygglövenheten
Nacka kommun

Yttrande angående förhandsbesked beträffande Erstavik 6:13, Nacka ström

Bakgrund

Bygglövenheten har begärt kommunantikvariens synpunkter angående en bygglovsansökan på fastigheten Erstavik 6:13. På fastigheten ligger idag två enklare verksamhetsbyggnader.

Rubricerad fastighet ligger inom ett område utpekad i kulturmiljöprogrammet, Nacka ström. Området är därtill riksintresse för kulturmiljövården. Länsstyrelsens motivering lyder; ”Tidig industriell miljö baserad på vattenkraften i Nacka ström, vilken speglar förutsättningarna för den industriella verksamheten i Stockholmstrakten. Miljön visar en mångsidig industriutveckling från Gustav Vasas tid till 1800-talet, som givit upphov till senare industrietableringar på andra platser”. Uttryck för riksintresset lyder; ”Nacka ström med forsande vatten, dammar och lämningar av produktionsanläggningar och ekonomibyggnader för olika slags tillverkning och från skilda tider(...)”.

Fastigheten angränsar till Nackareservatet.

Fastighetsägaren ansöker om förhandsbesked för att få uppföra ett bostadshus i en till två våningar.

Historik med relevans för ärendet

Kring Nacka gård och Nackaån, som även kallas Nacka ström, anlades under 1500-talet en industriell verksamhet baserad på vattenkraften. Området ligger i den djupa och smala ravinen med vatten som rinner mellan Dammtorpssjön och Järlasjön. Områdets äldsta bevarade hus är kvarngården från 1787. Huset var ursprungligen en flygel till en större huvudbyggnad som brann ner 1940. På kvarngården bodde kvarnens mjölnare och arbetare. De två nedre vattenfallen i ån användes för att driva mjölkvarnar redan på 1500-talet. Mjölet

transporterades över sjöarna till bagarna i Stockholm. Den stora vitputsade kvarnbyggnaden intill kvarngården byggdes 1873 som en sista satsning på kvarnverksamheten.

Anläggningen blev dock snabbt omodern, redan på 1890-talet konkurrerades den ut av de stora ångkvarnarna vid Stockholms inlopp. De gamla kvarnvattenhjulen av trä lever kvar i Nackas kommunvapen.

Rubricerad fastighet, Erstavik 6:13 angränsar, förutom mot kvarngården, i norr mot Järlasjön. Järlasjön var under förhistorisk tid en viktig farled till Mälardalen. Farleden grundades upp under medeltiden men användes länge vintertid av skärgårdsborna som med häst och släde färdades över isarna till Stockholms vintertull vid Hammarby sjö.

Förslaget

Sökanden avser uppföra ett permanentbostadshus i en till två våningar. Byggnaden föreslås få stående träpanel i falurödfärg. Byggnaden kommer ligga i direkt anslutning till kvarngården och den historiska farleden.

Synpunkter

Rubricerad fastigheten är idag bebyggd med enklare byggnader för verksamhetsändamål. Dessa byggnader har i sig inga kulturhistoriska värden.

Aktuell fastighet ligger i Nacka ström. Nacka ström brukar kallas "Nackas hjärta". Området har i sin helhet stort symbolvärde för kommunens framvuxna identitet. Områdets karaktär bärs upp av den industriella miljön, med vatten och tillhörande historiska byggnader som vuxit fram utifrån kvarnrörelsen på platsen. Fastigheten ligger därtill intill den förhistoriska farleden, även den har haft en avgörande betydelse för områdets framväxt. Det rinnande vattnets koppling ut till Järlasjön är väsentligt för förståelsen av områdets industriella historia.

Idag upplever man kulturmiljön i Nacka ström som just den "kulturvagg" ravinen en gång varit. I den gröna dalen är det tydligt hur den industriella tonen ger karaktären liksom den historiska bebyggelsen. Området har sedan lång tid en mycket stor betydelse för närrekreation och för det rörliga friluftslivet i den sydöstra delen av Stockholm, samt för innevånare i Nacka kommun. Av den här anledningen bildades Nacka reservatet. Som del i Nacka reservatet så lyfts förutom de höga naturvärdena, även områdets höga kulturvärden.

En omvandling av fastighetens användning från nuvarande relativt diskreta och begränsade funktion till permanentbostad får negativa konsekvenser för områdets kulturhistoriska värden. Ett bostadshus som placeras i kulturmiljön Nacka ström, med läge invid Järlasjön, innebär negativa konsekvenser för förståelsen och upplevelsen av den historiska miljön. Alla de byggnader som idag finns kring Nacka ström har vuxit fram ur kvarnrörelsen.

Den karaktär som en villatomt ofta får, skulle utgöra en förvanskning av den helhetsmiljö som finns idag och påverka områdets upplevelsevärden negativt. Ett annat problem med att omvandla fastigheten till permanentboende är att området skulle upplevas som mer privatiserat. Idag är det många, såväl Nackabor som turister, som besöker Nacka ström. Villatomter som angränsar till kulturmiljön och dess besöksområden påverkar medborgares möjlighet att röra sig fritt i området.

Historiskt sett har det funnits en viktig koppling mellan den industriella rörelsen i Nacka ström och den historiska farleden, Aralsjön. En tillkommande villa med en placering invid farleden skulle påverka den historiska koppling som finns bevarad idag.

I tjänsten

Niss Maria Legars
Kommunantikvarie